

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

APARTMAN BOŞLUĞU

KASETİN SESİ (CAT 1)

Araştırma Sorusu: Hakan Bıçakcı'nın "Apartman Boşluğu" adlı yapıtında odak figür Arif'in iç dünyasını yansıtmada; olaya bağlı metinlerin hangi öğeleri, hangi işlevlerde kullanılmıştır?

Sözcük Sayısı: 3865

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
2. ZAMAN, UZAM, YARDIMCI FİGÜRLER VE OLAY ÖRGÜSÜNÜN ODAK FİGÜRÜN İÇ DÜNYASINI YANSITMADAKİ İŞLEVLERİ.....	4
2.1. Uzam ve zamanın odak figürün iç dünyasını yansıtmadaki işlevleri.....	5
2.2. Yardımcı figürlerin odak figürün iç dünyasını yansıtmadaki işlevleri.....	8
2.3. Olay örgüsünün oluşturulma biçiminin odak figürün iç dünyasını yansıtmadaki işlevleri.....	11
3. SONUÇ.....	14
4. KAYNAKÇA.....	16

1. GİRİŞ

Türk yazını özellikle Serveti Fünun döneminden itibaren birçok başarılı romancı yetiştirmiştir. Bunlar üzerinde yapılan pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmada üzerinde daha az çalışma yapılmış Hakan Bıçakçı'nın “Apartman Boşluğu” yapıtı, özellikle sanatçının ve yapıtın yazın alanının olanaklarını genişletmesi konusundaki başarısından dolayı incelenecektir.

Hakan Bıçakçı günümüz Türk yazınında gerek yapıtlarında ele aldığı konular gerekse bunları işlemedeki tarzıyla özgünlüğü yakalamış sanatçılardandır. Hakan Bıçakçı, özgünlüğünü “Apartman Boşluğu” adlı yapıtında kullandığı gibi detaylı ve realist betimlemelerle okuyucuların gözlerinde canlandırmalarını sağlayarak desteklemiştir. Verilmek istenen mesajı yapıtın başından sonuna kadar direkt olarak vermeyerek bir tür alt mesajla iletmiştir. Bunu yaparak çoğu yazardan farklı olan stilini öne çıkarmıştır.

Çalışmada ele alınan “Apartman Boşluğu” adlı yapıt da sıradan bir insanın yaşadığı, sıradan sayılabilecek olayları, olay örgüsünün kurgulanması ve anlatım tekniklerinin kullanımındaki ustalıkla Türk yazını için önemlidir. Yapıt boyunca okuyucunun merak duygusunun arttırılması ve son bölümdeki yazınsal sürpriz bu tür psikolojik sayılabilecek yapıtlarda pek görülmeyen özelliklerdir.

Hakan Bıçakçı da “Apartman Boşluğu” adlı yapıtta insana ait çatışmaları irdelerken Türk yazınında özellikle 1980 sonrası daha çok kullanılan iç monolog, bilinç akışı, gibi pek de geleneksel olmayan anlatım tekniklerinden yararlanmıştır. Bu incelemede, olaya bağlı metinlerin öğelerinin odak figürün iç dünyasını yansıtmadaki işlevlerini irdelenirken bu tekniklerden gerek betimleme, öyküleme, açıklama gibi geleneksel anlatım tekniklerinin gerekse bilinç akışı, iç monolog, geriye dönüş gibi daha modern anlatım tekniklerinin kılavuzluğundan da yararlanılmıştır. Yazarın yapıtında bu anlatım tekniklerini kullanma sebeplerinden en önemlisi okuyucularının aklında, gözünde daha kolay ve daha net imgeler oluşturmak; bu sayede ise okuyucuların ana figür olan Arif ile bağ kurmalarını kolaylaştırmak olmuştur. *‘İç, monolog’ ve ‘bilinç akışı’ teknikleri de anlatma esasına bağlı edebî metinlere zenginlik katan yönleriyle farklı okumalara ve incelemelere konu olan anlatım tekniklerindendir.*¹

¹ DR. Öğr. Üyesi Yaşar Şimşek, “İç Monolog” ve “Bilinç Akışı” Tekniği Açısından Oğuz Atay'ın “Unutulan” Hikâyesi, (Söylem Filoloji Dergisi) s.1

Kullanılan iç monologlar anlatılan olayları Arif'in gözünden anlatmanın bir yöntemidir. Hakan Bıçakcı bölümlere ayırdığı bu yapıtında, bazı bölümleri Arif'in bakış açısıyla anlatırken bazılarını üçüncü şahısla bazılarını ise Arif'in arkadaşlarının gözünden anlatmıştır. Bu yöntemle okuyucunun figürlerin düşüncelerini ve olaylara bakış açılarını anlaması amaçlanmıştır.

Gerçek yaşamda bireyin ruhunu, başka deyişle davranışlarının ve düşüncelerinin kaynağını psikoloji, sosyoloji ve benzeri bilimlerin argümanlarıyla belirlemek mümkündür. Yazınsal metinlerdeki kurgusal figürlerde bu tip pozitif bilimler ancak bir yere kadar güvenilir olabilir. Bu incelemede bu sorunsal yani gerçekte var olmayan roman kişilerinin davranış ve yaşantıları yazın alanının olanaklarıyla çözümlenmesi amaçlanmıştır. Edebiyat eleştirisi kuramlarından “Görece(izafi) Eleştiri” kuramının ilkeleri doğrultusunda ilerlenmeye çalışılacaktır ki bu tür eleştirinin temel ilkesi; *“Eleştiriye sınır koymak mümkün değildir. Herkes kişisel zevkine ve düşüncesine göre eseri değerlendirir.”* şeklinde özetlenebilir.

2. ZAMAN, UZAM, YARDIMCI FİGÜRLER VE OLAY ÖRGÜSÜNÜN ODAK FİGÜRÜN İÇ DÜNYASINI YANSITMADAKİ İŞLEVLERİ

Öykü, roman gibi anlatmaya dayalı türlerin dört ayaklı bir masa olduğu düşünülürse temel yapı unsurları olan zaman, uzam, figür ve olay öğelerinin işlevsel olmadığı yapıtların ya da bunların orantısızlığının yapıtta bir tür dengesizlik yaratacağı sonucuna varılabilir. İşte bu dengesizliğin önüne geçebilmek için sanatçının elindeki en önemli ölçü aracı anlatım tekniklerini kullanmadaki ustalığıdır. *Anlatım teknikleri, yazarın duygu, düşünce, hayal, bilgi vb. dünyasını, kısaca anlatmak istediklerini okuyucuya ilettiği en önemli araçlardan biridir.*² Yapıtta güdük kalan öge ya da öğeleri anlatım teknikleriyle diğerlerinin düzeyine ulaştırabilir, çok ileri çıkan öge ya da öğeleri de yine anlatım teknikleri sayesinde tırpanlayabilir, “Apartman Boşluğu” adlı yapıtta da zaman zaman uzam ve zamanının zaman zaman da figürlerin anlatım tekniklerinin dinamikleştirilmesi yoluyla ön plana çıkartıldığı görülür. Olay örgüsü ise yapıt boyunca hep dinamik tutulmuştur.

² Mustafa Karabulut, Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012, p.1376 , TURKEY

2.1. UZAM VE ZAMANIN ODAK FİGÜRÜN İÇ DÜNYASINI YANSITMASINDAKİ İŞLEVLERİ

Yapıtta uzam, İstanbul'dur. Uzamın anlatımında özellikle betimleme ve öyküleme teknikleri kullanılmıştır. Bu metropolün tüm canlılığına rağmen Arif'in dünyasında uzam adeta kaçılması gereken, sıkıcı bir öge olarak ortaya konmuştur. Arif, tanıdık insanların arasında olmaktan ya da her gününü aynı kişilerin bulunduğu mekanlarda geçirmekten rahatsızlık duyan bir karakterdir. Kalabalık bir mekânda bulunduğu herkesin ona baktığını düşünerek boğuluyormuş hissine kapılan Arif sakin, durağan ve yabancıların bulunduğu uzamlarda vaktini geçirmeyi tercih eder. Arif'in bu hisleri onun evden zorunlu olmadıkça çıkmamasına sebep olur. Evi onun için en huzur verici ve rahatlatıcı mekandır. Yıllardır biriktirdiği yumurta kutularıyla kaplayarak kendince ses yalıtımı oluşturduğu evindeki küçük stüdyosunda geçirdiği zamanı dışarda geçirdiği hiçbir zamana değişmez. Kendi başına kalıp düşünerek müziği üzerinde çalıştığı anlar onun için en kıymetli zamanlardır. Bu nedenle çoğu zaman grup arkadaşlarını bile haberdar etmeyi unuttur. Gerekli olmadıkça kimse aklına gelmez. Bundan dolayı ara sıra pişmanlık duysa da kendi içini rahatlatacak, kendini haklı çıkaracak bir bahane bulur. Her dışarı çıktığında kişiler ve sesler onun için zaman zaman boğuklaşır ve kendisini iç dünyasında bulur başka bir deyişle düşüncelerine dalar çünkü dışarda olsa bile düşüncelerinde yalnızdır. Dışarıya çıkmak zorunda kaldığında ise kalabalık olmayan, sakin, huzurlu yerleri tercih eder. *"Çok güzel bir pastane keşfettim Ceren, eski tip... Acayip huzurlu bir yer. Oraya gidelim."* (Bıçakçı,67) Yapıtta neredeyse her bölümde fark edilebileceği gibi Arif dalıp gittiği zamanlarda çoğunlukla geçmişte kendi kendine kurduğu iç monologlarını veya arkadaşlarının söylediği sözleri sık sık hatırlayıp kendini bu düşünceleri sık sık sayıklarken bulur. Çok önemli veya büyük bir olay olmasa bile bu anlarda konuşulanları birebir hatırlayarak içinden devamlı olarak tekrar etmesi aslında gereksiz gibi görünen şeyleri kafasında ne kadar büyüttüğünü işaret eder. Bu da Arif'i kendi iç dünyasına daha fazla kapatarak onu iyice toplumdan soyutlar. Bu durum da bir nevi Arif için bulunduğu ve rahatsızlık duyduğu uzamdan kaçmanın bir yöntemidir.

Arif'in sevgilisiyle ayrılması, taşındığı yeni evinde çıkan sıkıntılar, ilhamının kapanmasından dolayı devam edemediği müzikler neredeyse Arif'in ümidini tamamen kaybetmesine yol açacakken yeni taşındığı evde bulduğu kaset onun için büyük bir umut olmuştur. Ancak bu umut bile Arif'in kasvetli, soğuk

davranışlarını değiştirmeye yeterli olmamıştır. Arif için her zaman bir problem, bir sıkıntı vardır ve Arif'in bu durumları çok fazla düşünerek, kafasında kurarak olduğundan daha büyük hale getirmesi onun dışarıya açılmamasına, yalnızlığından kurtulamamasına neden olan etkenlerdir. Yazar bu etkenleri anlatabilmek için rutinin sıkıcılığını ön plana çıkarmaya çalışmıştır çünkü Arif için en bunaltıcı durumlardan birisi de rutin olan şeylerdir. Her gün aynı şeyleri yapmak, her gün aynı kişilerle karşılaşmak ve aynı muhabbetleri sık sık tekrarlamak onu rahatsız eden en önemli durumlardandır.

Hakan Bıçakcı'nın "Apartman Boşluğu" adlı yapıtındaki odak figür Arif karakteri çizilirken psikolojik bazı belirlemeler yapılmıştır. Sanatçı, bunu yaparken Arif'in farklılığını okuyucuya yoğun bir biçimde hissettirmeye çalışmıştır. Zira odak figür Arif de nesne, kavram ve olayları içinde bulunduğu toplumun diğer bireylerinden değişik biçimde anlamlandırılmaktadır. *"Ölü balıkların kırmızı, yuvarlak, ahşap gezegeninin kenarında küçük bir delik var. Deliğin arkasında ampulün aydınlatamadığı tanımsız, hareketsiz ve kasvetli bir boşluk...Balıkların ve insanların dünyasının dışına açılan bir geçit, bilinmeyen boyuta uzanan bir koridor, kaçacak bir delik..."* (Bıçakcı, 10)

Hakan Bıçakcı yapıtın giriş kısmında bile Arif'in içinde bulunduğu uzamı üçüncü kişi anlatıcısı ve ilahi bakış açısıyla ortaya koyarak okuyucunun Arif hakkında bazı fikirler edinmesini sağlamaktadır. *"Bu Arif'in kapısını dışarıdan görünüşü... Evin içi dışarıya kadar soğuk...Yine de sırf içeri girdi diye montunu çıkarıp asıyor Arif."* (Bıçakcı,11)

Hakan Bıçakcı zamanı ve uzamı odak figür Arif'in kendine ve içinde bulunduğu topluma yabancılaşmasında bir argüman olarak kullanıp okuyarak daha sonraki bölümlerde karşılaşacağı olaylarla ilgili mantık zinciri ve kurgu temeli kazandırır. Başka bir deyişle odak figürün yapıtı ileriki bölümlerinde yaşayacağı bazı mantık dışı durumları gerekçelendirir. Bu gerekçelerin en göze batanları Arif'in insanlarla – soyut ve somut anlamda- yakınlaşmasının onda bir kaygı uyandırması hatta neredeyse fobiye dönüşmesidir. Bu tür ortam ve durumlarda Arif -denetlendiğini ya da baskı altında olduğunu hissettiğinden- rahatsız olur o olayı ve durumu terk etme isteği yaşar. Bu terk etme isteği sadece fiziki ortamlar için değil ruhsal ve duygusal olarak da çok insanın taraf olduğu dostluk, iş yeri arkadaşlığı gibi ilişkilerde de kendini gösterir.

Yapıtta üzerinde önemle durulması gereken uzam ayrıntılarından biri de odak figürün yaşadığı dairedir. Aslında yapıtta iki daireden söz edilir. İlki Arif'in işten ayrılma gibi radikal kararlar almadan önceki

hayatında yaşadığı dairedir ki bu alan da Arif'in bunalımlarının tetikleyicisi hatta kaynağı olarak sunulur. Bu dairede Arif'i rahatsız eden birçok olay olması Arif'in taşınmak istemesinin nedenlerinden biridir.

Yapıtta uzam ögesi olarak yer alan ikinci daire –ki kurgunun en şaşırtıcı sürprizi bu dairedeki bir detayla ilintilidir- Arif'in müziği daha profesyonel yapma isteğiyle işten ayrılması sonucunda aldığı tazminatla yerleştiği dairedir. Bu daire aynı zamanda Arif'in müzik çalışmaları için stüdyo ihtiyacını da bir anlamda giderecektir. Yapıtın okuyucuya sürpriz olarak sunduğu metafor da bu dairedir ki bu metafor aslında odak figürün içindeki boşluğun alegorik anlatımıdır. İkinci dairenin yapıtın temel kurgusuna en önemli etkisi yatak odasının duvarında bulunan ve apartman boşluğuna açılan bir deliktir. “*Arif, salondaki ustanın başında beklerken diğerinin sesi içeriden yükseldi: 'Abi bir bakacan mı?' Deliğin başında durmuş şaşkın şaşkın bakıyordu. Gözlerini karanlık boşluktan ayırmadan sordu: 'Abi bu ne böyle? Bir işe yaramıyorsa kapatalım mı?'*” (Bıçakçı, 79) Bu delik Hakan Bıçakçı tarafından metaforik olarak kullanılıp odak figürle ilişkilendirilir. *Şarkının sonuna kadar gözlerini açmadı Arif. Karşısındaki delik her bir notayla, her bir davul ritmiyle, her bir sözle biraz daha büyüdü.*” (Bıçakçı, 151) Yapıtın ilerleyen kısımlarında bu delikte odak figür hakkında okuyucunun çıkarsamalar yapması gereken bir şey bulunacaktır. Yine aynı odada tavanda bulunan ayna da tıpkı duvardaki delikte olduğu gibi metaforik bir anlamda kullanılır. Bilindiği gibi delik, boşluğu; ayna yüzleşmeyi simgeleyen nesnelerdir. Bu iki nesnenin aynı odada bulunması odak figürün yaşamındaki boşluk olarak gördüğü şeyler kendiyle yüzleşerek doldurabileceği iletisi için kullanılmıştır. Başka bir deyişle modern kent insanının ruhsal, düşünsel ve duygusal dünyasındaki boşluklar ancak kendi tarafından doldurulmaktadır. Duvardaki delik motifini anlamlandırmak için de öncelikle Arif'in müzikle olan ilgisine odaklanmak gerekir. Arif, müziği her ne kadar amatörce yapıp profesyonelleşmeye yönelse de yapıtta müzik aslında Arif'in yaşama tutunmak için kullanacağı bir argüman halinde var olmaktadır.

Yapıtın karanlık bırakılıp okuyucunun kendi mantığıyla bir açıklama bulması beklenen bir yeri odak figür Arif'in aldığı bir telefondadır. Telefonun kimden geldiği belli değildir –ki belki de böyle bir arama yoktur da bu arama Arif'in bir yanılsamasıdır- ve “*fare kaseti B yüzü ...*” (Bıçakçı, 119) cümlesi söylenip sonlandırılır. Arif, bu arama üzerine yatak odasında duyduğu ama üzerinde pek de durmadığı fare sesine odaklanır. Fare sesini takip eder ve sesin duvardaki delikten geldiğini fark eder. Deliği el yordamıyla kontrol ettiğinde bir kaset bulur. Kasetin bir yüzünde gerçekten fare sesi kayıtlıdır. Arif, kasetin diğer yüzünü

çalmaya başlar. “*Arkasını çevirip teybe yerleştirdim. Bir mırıldanma sesi... Bir şarkı...*” (Bıçakçı,122) Bu kısımdaki fare, delik gibi motifler de yapıtın ileri bölümlerinde anlatılacaklarla daha çok anlam kazanacaktır. Arif bu kasetteki melodiyi aylardır aradığı melodi olduğuna mutlak inanmış, bu melodiye yeni evdeki bir oyukta rastlamış olmayı, buna esrarengiz telefon aramasıyla ulaşmasını da yeni eve bağlamıştır. Bunun sonucunda da kendini bu yeni evde daha çok zaman geçirmeye zorunlu hissetmiştir. Başka bir deyişle kendisine istediğini veren uzama yani yeni evine o da kendini vermiştir. Bu arada her ne kadar bulduğu kaseti ve ondaki melodiyi kullanmak istese de eninde sonunda bunun kendine ait olmadığını ortaya çıkacağı ve tüm hayallerinin yıkılacağıyla ilgili kuşkuları da onda bir huzursuzluk yaratmaktadır.

2.2. YARDIMCI FİGÜRLERİN ODAK FİGÜRÜN İÇ DÜNYASINI YANSITMADAKİ İŞLEVLERİ

Yapıttaki yardımcı figürler Arif’in müzik grubundaki arkadaşları ve Arif’in son zamanlarda eskisi gibi anlaşılamadığı sevdalısı Ceren’dir. Yapıt boyunca birkaç başka figür de –Arif’in penceresinden görünen karşı komşu gibi- Arif’in iç dünyasını yansıtmada kullanılmıştır. Bu yan figürlerle olan konuşmaları Arif’in iç monologlarına sıkça yansımış ve bu kişilerin kendisi hakkında kötü düşünceler beslediği sanılarına kapılmıştır. Sanatçı bu kısımlarda iç monolog ve bilinç akışı tekniklerini harmanlayarak okuyucunun Arif’in çevreye ve kendine yabancılaşmasını içselleştirmesini sağlamış hem de özellikle bilinç akışı tekniğindeki mantıksal kopukluklarla ana figürün bir çeşit zihinsel haritasında okuyucuyu yolculuğa çıkarmayı başarmıştır. Odak figür Arif’in arkadaşlarıyla gerek özel konulardaki gerekse müzik konusunda gerçekleşen konuşmaları onun aklında ara sıra birtakım kuruntuların bozuk bir plak gibi dönmesine bu nedenle de sürekli geçmişini düşünüp aklında değişik ve gerçek dışı kurgular oluşturmaya sebep olmuştur. Bunun bir ilerisinde de bu kurguların gerçek olduğuna kendini inandırmış ve bu nedenlerle yan figür olarak adlandırılan arkadaşlarıyla yanlış anlamalar, tartışmalar hatta kavgalar yaşamıştır.

Arif, sevgilisi Ceren’den ayrıldıktan sonra sadece müzik grubundaki arkadaşlarıyla iletişim kurmuştur. Yeni bir parça çıkarmaya uğraştığı için yeni apartmanına kendini kapatmış ve onlarla da iletişimi kesmiştir. Yapıtta zaman zaman ana hatlarıyla zaman zaman da oldukça detaylı bir biçimde çizilen Arif’in iç dünyasını yalnızca iletişim kurduğu yan figürler değil Arif’in tanımadığı insanlar bile etkileyecek biçimde

kurgulanmıştır. Belirli bir süreden fazladır kimseyle konuşmayan, herhangi biriyle etkileşime girmeyen Arif'in dikkatini karşı apartmandaki komşu çekmiştir. Aklına takılan en büyük sorun komşusunun duvarındaki tablonun her gün değişmesidir. İnsanoğlu için yemek yemek, su içmek ne kadar önemli ve gerekliyse birbiriyle etkileşim halinde olmak da öyledir. Arif her ne kadar yalnız olmayı tercih etse de bir süre sonra kendinden başka insanlarla konuşmaya ihtiyaç duymaya başlamıştır. Hem bu nedenle hem de tablonun değişimini anlamak için komşusuyla tanışmaya karar vermiştir: *“İyi günler efendim, ben karşı komşunuz. Adım Arif. Rahatsız etmiyorum ya? Epeydir uğramak istiyordum. Kısmet bugüneymiş.”* (Bıçakçı,196)

Ceren'le ayrılıklarından sonra aklında devamlı olarak tekrar eden konuşmaları, eski zamanlarından hatırladığı anılar Arif'in kendini daha da yalnız hissetmesine neden olmuş ve onu depresyona ve mutsuzluğa itmiştir. Yapıtın kurgusunda etkili olan en önemli yardımcı figür de Ceren olarak karşımıza çıkmakta ve bu figür fiziki olarak ya da Arif'in duygu ve düşünce dünyasına etkileriyle yapıtın sonuna kadar varlığını sürdürmektedir. Ceren figürünün kurguya etki ve katkısı yapıt boyunca sürse de bu figür önemli iki kırılma noktasıyla kurgudaki bazı olguları temellendirir. Bunların ilki Ceren'in Arif'ten ayrılmasıdır. Bu olay yapıtta Arif'in kendine ve çevresine daha çok yabancılaşmasına bir gerekçe olarak sunulmaktadır fakat Ceren bu ayrılık kararını almasında da Arif'in garipleşmesini, yabancılaşmasını, gerekçe olarak göstermektedir. Dolayısıyla aslında Arif'in duygu dünyasındaki kısır döngü bu şekilde okuyucuya sunulmuştur. Ayrılma sahnesi için Hakan Bıçakçı yine ilginç bir anlatım tekniği kullanarak bu olayı bir bölümde tanrısal bakış açısıyla, hemen ardından da Arif'in gözünden, kahraman anlatıcı bakış açısıyla, sunmuştur. Böylece okuyucu bu önemli kırılma noktasının hem yapıt açısından hem Arif açısından yansımalarını daha detaylı alabilmiştir. *“Dayanamayarak dönüp baktım. Ceren kafasına kadar kalabalığa gömülmüştü. Hızlı ve gergin adımlarla uzaklaşıyordu...Artık bana değil, kalabalığa aitti.”* (Bıçakçı,71)

Ceren figürünün kurguya önemli bir etkisi de ayrılmanın çok çok sonrasında Arif'in yaşamını anlamlandırmasına hatta tüm yanılgılarını giderecek bir sorgulama aşamasına geçmesine kapı aralayacak bir olaydır. Arif ve Ceren ayrıldıktan bayağı bir süre sonra ve Arif henüz kimin yazdığına kesin emin olamadığı ama nice zamandır yazmayı hayatının tek amacı haline getirdiği parçaları çok ilginç bir şekilde bulur. Bu olayı hemen Ceren'le paylaşmak ister. Burada iki düşüncesi vardır: Kendisini Ceren'den daha iyi

tanıyan kimse olmadığı için bu parçaların kaynağı konusunda ondan yardım alabileceğini ummaktadır ve

Ceren'e hayatını boşa harcamadığını ve onu boş yere kaybetmediğini kanıtlama çabasıdadır:

“Kulaklıkları çıkarıp şarkılara övgüler yağdırmaya başladı. Yeteneğimle ilgili her yorumuyla içim burkuluyordu. Ölü bir sesle sözünü kestim. Nasıl anlatacağımı kafamda tasarlamadan anlatmaya başladım.

‘Ceren.’

‘...’

‘Aslında bunlar benim bestem değil.’

‘Kimin?’

‘Kimsenin değil. Bana aitler ama benim bestem değiller.’

‘O ne demek Arif? Düzgün anlatsana...’

Teypte kayıtlıydı. Bir teyp buldum ben...’

Senin besten değilse nasıl sana ait oluyor o zaman?’ (Bıçakçı,183)

Bu diyalog yapının kurgusunda Arif'in kendini sorgulamaya başlamasının ilk basamağı olması açısından önemlidir. Hakan Bıçakçı, tıpkı Arif ve Ceren'in ayrılma sahnesinde olduğu gibi burada da ardışık iki bölümde aynı olayı farklı anlatıcı bakış açılarıyla sunmuş bununla da olayın değişik cephelerden ayrıntılanmasını sağlamıştır. Bu düşünce doğrultusunda yukarıdaki alıntının bulunduğu kısım kahraman anlatıcı bakış açısıyla yazılmışken hemen onu takip eden kısımdaki ilk cümleler tanrısal bakış açısıyla düzenlenmiştir. Böylece Hakan Bıçakçı neredeyse kübizm akımının nesneleri birden çok taraftan gösterebilme özelliğini edebiyata uyarlamıştır. *“Ceren'in bu sorusuyla Arif derin bir sessizliğe gömüldü.” (Bıçakçı,184)*

Yazar, yapıtta Ceren figürünün odak figür Arif'in parçaları bulduktan sonraki haliyle ilgili saptamasını ortaya koyarken ve bunun Arif üzerindeki etkisini dile getirirken son derece yalın, doğal ve gerçek hayatla ilintili bir ifade kullanmıştır:

“Anlattıkların...” “Evet, n'olmuş anlattıklarına?”

“Anlattıkların normal değil Arif.” (Bıçakçı,189-190)

Bu basit ve etkili ifade tarzı yapının devamında da Arif için birçok olayın açıklaması olmuştur. *“Yol boyunca Ceren'in cümlesi yanımdaydı: ‘Anlattıkların normal değil Arif.’” (Bıçakçı,192)*

Yardımcı figürlerin kurguya etkisi bağlamında ele alınması gereken bir başka figür de komşu Fatma Teyze'dir ki aslında bu figür Arif'le aynı binada değil karşı apartmanda oturmaktadır. *“Karşı komşu derken, karşı apartmandanım ben. Salon pencerelerimiz birbirine bakıyor.” (Bıçakçı,196)*

Günümüzün modern kent soylu yaşamında bireylerin kendi binalarında oturanlarla -zorunluluklar dışında- pek iletişim kurmadığı düşünüldüğünde bir kişinin karşı apartmanda oturan birini komşu kabul etmesi, ona ziyarette bulunması pek mantıklı görülemez elbette ki Fatma Teyze'nin şaşkınlığı bu anlamda olaya bir gerçeklik katmaktadır. Hakan Bıçakçı'nın yapıtın geri kalan kısmında pek etkisi görülmeyen bu Fatma Teyze figürünü ve onunla ilgili olayları kurguya almasındaki birincil amaç, Arif'in yakın çevresinden kopuk bir algı dünyasında bulunduğunu somutlaştırmak olsa gerektir. Zira kendi yaptığı ama yaptığını bilmediği besteler burnunun dibindeki bir oyukta kendisi tarafından saklanmışken o, besteleri yaptığının farkında bile değildir. Tıpkı yakın çevresinde kendisiyle iletişim kurmaya hazır insanlar varken bundan habersiz olup karşı binadaki Fatma Teyze'yle iletişim kurmaya çalışması gibi. Bu olay Arif'in algı bozukluğunu temellendirmesi açısından kurguda oldukça önemlidir. Bunun yanında Arif'i Fatma Teyze'yle tanışmaya götüren süreç de odak figürün nasıl bir ruh hali içinde olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

2.3 OLAY ÖRGÜSÜNÜN OLUŞTURULMA BİÇİMİNİN ODAK FİGÜRÜN İÇ DÜNYASINI YANSITMADAKİ İŞLEVLERİ

Hakan Bıçakçı'nın "Apartman Boşluğu" yapıtındaki olay örgüsü anlatmaya bağlı metinlerin klasik dizilimindeki; serim, düğüm, çözüm ilkesine uygun olarak tasarlanmıştır. Başka deyişle olay öyküsü ya da Maupassant tarzı da denebilecek alışılmış akış içerisinde olaylar birbirleriyle neden –sonuç, amaç-sonuç gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Bu anlamda okurun olayları başından sonuna kadar herhangi bir kopma yaşamadan takip etmesi sağlanmıştır. Yapıtta olay akışının kronolojik olarak kurgulanması, geri dönüş tekniğine başvurulmaması da okuyucunun işini kolaylaştıran ve olaylar arasındaki bağlantılara daha rahat nüfuz etmesini sağlayan bir başka ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hakan Bıçakçı, yapıtındaki olay örgüsünü odak Figür Arif'in duygusal, düşünsel, mesleki ve sosyal yaşamı dörtgeninde kurgulamıştır. Yapıt bitirildiğinde odak figürün tüm olay örgüsü içindeki çatışmalarının temelinde mesleki argümanların etkili olduğu görülebilir. Her şey, Arif'in beste yapabilme ya da yapamama sorunsalı temelinde kurgulanmıştır. Arif, kurgunun başından itibaren bir beste yapmak hayalindedir. Çok başarılı olacağını düşündüğü bu beste sayesinde hem ruhsal hem de maddi tatmin yaşayacağı inancı

neredeyse onu yaşama bağlayan tek olgu durumundadır. Fakat tüm uğraşlarına rağmen aylardır bu melodiyi şekillendiremez. *“Olacak, olacak! Yakında bir şeyler çıkacak.” (Bıçakcı,118)*

Onun yakın ya da uzak çevresiyle, yaşamla hatta birey olarak kendisiyle yaşadığı tüm çatışmaların kaynağı şarkı üretebilmek ya da üretememektir ki müzik olgusu aslında yapıtın başlarında odak figür için asıl meslek olarak belirlenmemiştir. Fakat müzik yapabilmek için işinden ayrılması kurguda bu olgunun ne kadar önemsendiğinin bir kanıtıdır.

Yapıttaki odak figürün yaşamsal başarı ve mutluluğunu çizgisel bir grafik olarak göstermek mümkün olsa yapıtın başlarında eksi seviyelerden başlayıp önceleri çok yavaş bir biçimde yükselen, özellikle yeni eve taşınması ve- hayali- telefon konuşmaları yaparak hayalindeki bestelere ulaşmasıyla hızlı yükselişe geçen başarı ve mutluluk çizgisi yaptığı parçaların önce yakın çevresi ve sonra da genel dinleyiciler tarafından beğenilmesiyle tepe noktaya ulaşır. Yazar buradan sonrasını okuyucunun imgelemine bırakarak bu mutluluk ve başarı çizgisinin durağana dönüştüğü yerde yapıtı sonlandırır. Fakat bir taraftan da özellikle son bölümde seçtiği ifadelerle artık okuyucunun Arif'in mutluluğundan emin olmasını da sağlar. *“Önce hafif bir tebessüm yayıldı yüzüme, sonra kendimi tutamayarak kahkahalarla gülmeye başladım.” (Bıçakcı,254)* Böylece yapıtı bitiren okur; tüm bunalımlarına, hayal kırıklıkları ve başarısızlıklarına tanık olduğu Arif'in mutluluğuna da tanık olmuş olur.

Yapıtın olay örgüsünün oluşturulmasının odak figür üzerindeki en önemli etkilerinden biri de aslında Arif'in dünyasının sıklıkla üç açıdan anlatılmasının tercih edilmesidir: Rüyalar, gerçeklikten kopuşlar ve gerçek yaşantılar. Yazar bunları iç içe sokarak odak Figür Arif'in duygusal, düşünsel ve sosyal alanlardaki karmaşıklığını okuyucuya yansıtmayı hedeflemiştir. Yapıtın ilk bölümlerinde Arif'in tamamıyla bunalımlarına tutsak olduğu dönemlerdeki bir rüyası bu anlamda oldukça önemlidir ki yazar bu rüyayı anlattığı bölümün girişinde kullandığı “uyandığımda” sözcüğüyle Arif'in artık rüyalarla gerçek hayatı bile ayırt edemeyecek derecede karmaşa içinde olduğunu vurgulamaktadır: *“Uyandığımda ayakucumda yan yana duran ince uzun iki karaltı olduğunu fark ettim...’korkacak bir şey yok sadece bacaklarını keseceğiz,’ dedi ve yeniden gülümsedi. Diğeri yüzünü asarak ’Çünkü çok yoruldular,’ diye ekledi...Hepsinin bir kâbus olduğunu düşünerek gevşedim.” (Bıçakcı,50-51)*

Olay örgüsünde rüyalardan daha fazla etkili olan bölümler de gerçeklikten kopuşlar şeklinde tarif edilebilecek kısımlardır. Aslında odak figürün duygusal, düşünsel ve sosyolojik yapısını en çok yansıtan kısımlar da buralardır çünkü yazar, okuyucunun Arif'in kendi yaptığı besteleri bile yaptığını unutması apartman boşluğundaki bir delikte bulması gibi yabancılaşmanın zirvesi sayılabilecek hatta psikolojik bir patoloji şeklinde değerlendirilebilecek bir olguyu mantıklı bulmasını sağlamaya çalışmaktadır. Arif'in bu gerçekten kopuş anları yapıt boyunca kahraman anlatıcı şeklinde sunularak zaten kabullenilmesi zor bir yanılgının daha karmaşık hale getirilmesi engellenmiştir. Bu kopuşlar yapıtın hiç beklenmedik yerlerine ve öylesine doğal bir biçimde yerleştirilmiştir ki okuyucunun Arif'in akıl sağlığından şüphe etmemesi için hiçbir neden bırakılmamıştır: *“Karşı dairedaki kadın yerindeydi. Tabloya baktım, üç at vardı. Üçü de bembeyazdı. Atların renklerinin farklı olduğunu hatırlıyordum. Kontrol etmek için stüdyoya gidip nota defterindeki notuma baktım...Üçünün de beyaz olmadığından emindim. Fakat yazılı olmadığı için tam anlamıyla emin olamıyordum.”* (Bıçakçı,122) Bu kısımların anlatımında yazarın kullanmış olduğu bilinç akışı ve iç monolog teknikleri de figürün iç karmaşasını ortaya koyması açısından önemlidir.

Odak figürün çocukluğu ve ilk gençlik yıllarına ait anlatımlara da daha çok bu gerçekten kopuş anlarında rastlanır. Yine birinci kişi anlatımıyla verilen bu kısımlarda odak figürün geçmişteki bazı travmalarının bugünkü zamana yansımaları ortaya konar. *“Çocukken izlediği kötü bir fantastik korku-macera filminin etkisinden uzun yıllar kurtulamamıştı.”* (Bıçakçı,59) Gündelik yaşamdan; zaman zaman gerçekten kopuşlarla ya da rüyalarla uzaklaşan Arif sıklıkla gerçeklikle de yüz yüze gelmektedir. Yazar bu kısımlarda hangi kişili anlatımını tercih ederse etsin detay vermekte bu sayede dış dünyanın gerçekliğini ön plana çıkarmaktadır. Çoklukla birden çok duyuyla algılanabilecek kavramlar kullanmakta adeta okuyucuya o ortamı yaşatmaktadır.

Özellikle yapıtın sonlarına doğru Arif'in artık duygusal, düşünsel ve sosyolojik dünyasının düzene girdiği kısımlarda gerçekten kopuşlar ve rüyalar ağırlıklarını kaybetmekte gerçek yaşam hem önem kazanmakta hem de daha büyük bir devinim içinde sunulmaktadır. Adeta Arif'in yaşamındaki olumlu gelişmelere paralel olarak gerçek yaşam da hareketlenmeye güzelleşmeye başlamıştır. *“Yağmurlu havalar sona ermişti...Ağaçlar yemyeşildi.* (Bıçakçı,203) Olay örgüsünün odak figür üzerindeki etkilerini metaforik olarak anlatmak gerekirse “karanlık taraftan aydınlık tarafa geçiş” olarak tanımlamak yanlış olmaz.

Bunlarla birlikte olay örgüsünün sunumuyla ilgili olarak da yapıttaki bir ayrıntı daha öne çıkmaktadır. Hakan Bıçakcı yapıtın bazı bölümlerine anlatıma bağlı türlerin yabancı olduğu ama göstermeye bağlı türlerde mecburen kullanılan bir teknikle oluşturmuştur. Roman gibi türlerde bulunmayan bu bölümlerde yazar o sahnede yer alan figürleri uzamı ve zamanı yay ayraç içinde vererek bir başka metin türünden anlatım tarzı ödünç almıştır. Tiyatro, sinema gibi dramatik sanatların metinleri oluşturulurken başvuru olan bu gösterme tekniği yapıta oldukça farklı bir hava katmış sanki Arif'in tüm yabancılaşma süreciyle başarılı bir şekilde örtüştürülmüştür: *“Arif: Ziya Bey selam. Ziya: Oooo komşu gel, buyur.” (Bıçakcı, 115)*

3. SONUÇ

Hakan Bıçakcı'nın “Apartman Boşluğu” adlı yapıtında; uzam, zaman, yardımcı figürler ve olay örgüsü odak figür Arif'in iç dünyasını ve yaşantılarını temellendirmek amacıyla birer dayanak noktası olarak kullanılmıştır. Bu kavramlar zaman zaman birbirinden bağımsız olarak işlense de gerek iç monolog gerekse bilinç akışı teknikleri kullanılarak sıklıkla odak figür merkezinde birbirlerine bağlanmıştır.

Yazarın yapıtta birinci kişi ve üçüncü kişi anlatımlarını tercih etmesi okuyucunun uzam, zaman, yardımcı figür ve olay örgüsüne hem içeriden hem dışarıdan bakmasını sağlayarak yapıtı daha kapsamlı algılamasını sağlamıştır. Ayrıca genelde tercih edilen kahraman ve tanrısal anlatıcı bakış açıları da bu olguyu desteklemektedir.

Uzam olarak seçilen odak figürün sonradan taşındığı daire de sadece Arif'in iç dünyasını yansıtmakla kalmamış yapıtın kilit taşı konumundaki apartman boşluğuna açılan boşluğa sahip olmasıyla gerek metaforik gerekse gerçek anlamda odak figürün duygusal, düşünsel ve sosyolojik alanlardaki boşluklarını simgelemiştir.

Odak figürün dibe vurmuşluktan hayal ettiği konuma ulaşmasındaki yolculuğunda gerek yardımcı figürlerle gerek yaşadığı olaylarla da bir paralellik kurulmuştur. Yapıtın başlarındaki bunalımlı dönemde yardımcı figürlerle ilişkileri kopma noktasına gelmiş hatta sevgiliyle ayrılmış, olayları mantıklı analiz edemeyecek derecede ruh sağlığını yitirmiş bir durumdayken duygusal, düşünsel ve sosyolojik anlamda yükselişe geçtiği dönemde hem diğer figürlerle ilişkileri düzelmiş hem de olaylara yaklaşımı mantıksal bir

izgiye oturmuştur. Yapıtta odak figürün i dünyası öncelikle uzam -yeni daire- temel alınarak yardımcı figürler, olay örgüsü ilişkilerinin negatiften pozitif e döndürölmesi şeklinde yansıtılmıştır.

Odak figürü etkileyen ve onu belirli davranışlara, düşüncelele iten; uzam, zaman, yardımcı figürler ve olay örgüsü yapıtta; bilinç akışı teknikleri, kahraman ve tanrısal bakış açıları, metaforik benzetmelerle desteklenmiş ve anlatılmıştır.

4. KAYNAKÇA

Bıçakcı, H. *Apartman Boşluğu*. 3.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

Karabulut M. Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012, p.1376 , TURKEY

http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/mustafa_karabulut_yusuf_atilgan_anlatim_teknigi.pdf

Özdemir Y.; İlhan T. “Benlik Kurgusu, Bağlanma ve Yalnızlık Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme”, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. I, (2012): 157-180

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/802237>

Sürgit B. Modern Bireyin Yalnızlaşması ve Yabancılaşması Bağlamında Apartman Yaşamı ve Cahit Zarifoğlu'nun “Eksik Yol” Başlıklı Öyküsü, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt: 59, Sayı: 2, 2019, 449-466 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/911825>

DR. Öğr. Üyesi Şimşek Y., “İç Monolog” ve “Bilinç Akışı” Tekniği Açısından Oğuz Atay'ın “Unutulan” Hikâyesi, (Söylem Filoloji Dergisi) s.1

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/908945>